

Gemeente van Jezus Christus,

Het Woord van deze zondag is snerpnd. Ik kan het begrijpen als u er met ongemak naar hebt zitten luisteren. Want Jezus klinkt zo hard vandaag, zo streng. Dat het beter is om met een molensteen om je nek in zee geworpen te worden, als je de geringen niet behoedt voor onheil. Dat je de broeder of de zuster die je onrecht aandoet tot zevenmaal toe vergeven moet, en dat je als een slaaf je werk moet doen zonder daarvoor beloning te verwachten. Die woorden roepen nogal wat vragen op. En dan het lied van Habakuk... het klinkt al even donker en dreigend. Wanneer de profeet Habakkuk uitkijkt over de bergen en zingt over die lang verwachte dag des Heren, dan gaat een siddering van angst door zijn lijf. Hij beeft, een siddering trekt door zijn lijf, als hij denkt aan de dag van de Heer.

Wat beide teksten met elkaar gemeen hebben is het perspectief van waaruit ze geschreven zijn. Zowel het lied van Habakkuk als de woorden aan het begin van Lucas 17 zijn geschreven vanuit een eschatologisch perspectief, vanuit de verwachting dat het rijk der hemelen, dat rijk van vrede en recht bijna nabij is... en dat de wereld zoals we die kennen aan het bezwijken is, dat de hemel begint te scheuren, en dat de grond onder onze voeten begint te schudden. En dan komt alles op scherp te staan. Wanneer alles zwicht en verwaait, komt het erop aan. Het komt aan op de vraag hoe wij dan reageren moeten. Hoe ga je om met tegenslagen, met teleurstellingen en aanvechting, met woorden die pijn doen? Over die vragen gaat het zowel in Habakkuk, als in Lucas.

Ik begin vandaag bij het Lucasevangelie. Om die moeilijke woorden van Jezus te kunnen verstaan, is het van belang om naar de context te kijken. Aan het begin van Lc 17, komen we vier korte uitspraken tegen, die allemaal gericht zijn tot de leerlingen. Samen vormen ze een leergesprek over leiderschap. Jezus heeft het over het koninkrijk der hemelen, en wat het betekent om in dat licht zijn leerling te zijn. Dat het vraagt om gerechtigheid, om moed, en om geloof dat bergen verzet.

“Het is onvermijdelijk dat er mensen ten val worden gebracht” (Lc 17:1). Met die harde realiteit begint Jezus. Jezus gebruikt het woord *skandala*. Je hoort daar het woord schandaal in. Maar dit Griekse woord heeft een veel diepere betekenis en verwijst naar een val die een jager laat dichtklappen. Mensen die hun pijlen op een ander richten, die een ander de voet dwars zetten; schermen met woorden; een ander opzettelijk laten struikelen... de wereld is er vol van, van die mentaliteit van genoegdoening en triomf door een ander dwars te zitten. We kunnen daar allemaal wel een boekje over opendoen.

Maar het gaat Lucas nu in het bijzonder om mensen die de kwetsbaren in het vizier hebben. Dat horen we in de wee-uitspraak in vers 1-2. Wanneer we het letterlijk vertalen, staat daar: ‘Wee degene die daarvoor verantwoordelijk is! Het zou beter voor hem zijn als hij met een molensteen om zijn nek in de zee werd geworpen, dan dat hij één van deze kleinen zou doen struikelen’.

Kwetsbare mensen laten struikelen wordt ook in het Oude Testament streng veroordeeld. In Lev 19:14 vinden we het Joodse voorschrift om blinden niets in de weg te leggen, waarover zij struikelen kunnen. Lucas zet het oordeel voor wie kleinen en geringen laten struikelen zwaar aan. De molenstenen die bedoeld zijn om leven-

schenkend brood te maken, kunnen maar beter gebruikt worden om iemand te laten verdrinken in de zee.

Wie met een molensteen om zijn nek in zee wordt gegooid, zinkt regelrecht naar de bodem. En wie kent dat gevoel niet? Dat je wel naar de bodem kunt zakken, door het gewicht op je schouders? Dat je onderuitgaat door de tegenslagen op je weg. Ook woorden kunnen dat effect hebben. Schelden doet geen pijn... wie kent dat spreekwoord niet. Maar we weten wel beter. Geroddel, een collega die je afvalt. Woorden kunnen wel degelijk pijn doen.

Maar Jezus zegt ons om juist dan waakzaam te zijn. 'Let goed op jezelf', staat er, in vers 3. Wanneer een ander ons kwetst, moeten we waakzaam zijn voor wat er gebeurt in ons hart. Jezus had het eerder al over 'de kleinen'. Wanneer Lucas die term gebruikt dan verwijst het meestal naar de toestand van ons hart, naar de innerlijke houding die Jezus van zijn leerlingen verwacht. Luister eens naar dit vers uit Lc 9:48: "want wie de kleinste onder jullie allen is, die is werkelijk groot".

Jezus vraagt van zijn leerlingen dat ze waken over hun hart, dat ze zich oefenen in grootmoedigheid. Met mildheid reageren, omdat de ander zich misschien wel net zo ellendig voelt, en wel naar de bodem zou willen zinken... ik geloof dat dat de levensles is die Jezus ons wil meegeven.

Maar Jezus gaat nog een stapje verder, en begint in vers 3-4 over vergeving te praten. Ook nu weer, vraagt hij veel van de leerlingen. Hij vraagt ons niet om slechts te vergeven, maar om de broeder of zuster die naar je terugkeert en berouw toont, keer op keer te vergeven. Al gebeurt het zeven keer op een dag. Nu hoor ik u al denken... één keer vergeven, dat lukt me wel. Ook bij een tweede keer, strijk ik wel over mijn hart. Maar na drie keer is de maat wel vol. Ik begrijp die reactie. Nu is het ook hier de vraag, hoe we Jezus moeten verstaan. Het getal zeven is een belangrijk Bijbels getal. Zeven is een heilig getal. Een getal dat de volheid uitdrukt, de volmaaktheid. Jezus vraagt aan zijn leerlingen om iets van Gods volmaaktheid uit te stralen, wanneer een broeder of zuster vergeving nodig heeft.

Maar de leerlingen worden helemaal moedeloos van wat Jezus zegt. Je hoort ze bijna zuchten, wanneer je hun woorden leest: 'geef ons meer geloof!' De afstand tussen Jezus en de leerlingen is groot. De leerlingen die hier de titel 'apostelen' krijgen, staan tegenover hun Heer, die hier in vv. 5-6, tot twee keer toe *kurios*, Heer, wordt genoemd.

Ze vragen om meer geloof. Geloof dat hen in staat stelt om werkelijk mild en vergevingsgezind te zijn. Net als in hoofdstuk 13, gebruikt Jezus het beeld van het mosterdzaadje. "als jullie geloof zouden hebben als een mosterdzaadje, dan zouden jullie tegen die moerbeiboom zeggen: trek je wortels uit de grond en plant jezelf in zee" (Lc 17:6).

Wat Jezus hier zegt lijkt onmogelijk. Hoe kan een moerbeiboom, die bekend stond om haar sterke wortels, zichzelf uitrukken en zichzelf in zee planten? Dat kost niet alleen enorme kracht, het lijkt ook absurd te zijn. Bomen kunnen niet wortelen in de zee... of toch? Want Jezus gebruikt hier opnieuw beeldende taal. Wat opvalt is, dat Jezus het hier voor de tweede keer over de zee heeft. De zee die in Bijbels opzicht beeld is van de dood, van de onheilsvloed die mensen overspoelen kan. Het woord dat Jezus ook

hier spreekt is bevrijdend. Midden in de grondeloosheid, midden in de wanhoop en de ontmoediging waarin zij wegzinken, ziet Jezus de moerbeiboom wortelschieten en vrucht dragen.

En zij... ze worden uitgedaagd om hetzelfde te doen. Om in de maalstroom van hun eigen onmacht en hun teleurstellingen, het geloof te vinden dat zij zullen bloeien, dat zij de kracht zullen vinden om zachtmoedig te zijn. Waar mensen elkaar vergeven, worden ze boven zichzelf uitgetild. Waar mensen elkaar ondanks harde woorden blijven vasthouden, daar wordt het tij gekeerd, daar wordt de vloed bedwongen. Daar bloeien mensen, midden in de diepte.

Het beeld van een onwortelde boom, doet ook sterk denken aan de profetie van Habakkuk. Ook daar lijkt alles weg te zinken in wanhoop. Alles lijkt te vergaan en te verwaaien. We lezen het in vers 3:16. Hoe hij beeft vanbinnen, hoe hij staat te trillen op zijn benen wanneer hij denkt aan het naderen van de Heer, op die allerlaatste dag, die dag der dagen. Net als Jeremia heeft Habakkuk gehoord over het geweld van de Chaldeeën. Hoe dit wrede volk een spoor van vernieling achterliet. Huizen, akkers en wijngaarden... alles raat verwoest waar zij hun voeten planten. Habakkuk ziet het geweld aankomen, het tumult dat zal losbarsten.

Maar Habakkuk ziet ook iets anders. Dat lezen we in vers 13. Hij ziet hoe God uittrekt om te komen bevrijden. Zelfs zon en maan staan stil in hun verbijstering; de diepte heft haar handen omhoog (Hab 3:10-11). Het is indrukwekkend wat Habakkuk ziet in dat visioen. Dwars door het donkerte heen en het rumoer, schijnen Gods licht en glorie als hij alles omkeert, als hij uittrekt om zijn volk te bevrijden.

Net als in het Lucasevangelie, gaat het in Habakkuk over de juiste ingesteldheid, over de binnenkamer van het hart. Want daar eindigt Habakkuk mee. Hij blijft de Enige vasthouden. Wat hem ook treft aan onheil, de Heer zal hij niet loslaten. Al zal de vijgenboom niet meer bloeien en de wijnstok geen vruchten voortbrengen, zelfs als alle oogst verwaait en het gouden graan niet meer op de akkers staat de wiegen in de wind, zelfs dan blijft hij juichen voor de Heer, want het is de Enige, de Heer, die hem kracht geeft. En durf je dat te geloven? Dat hij je over bergen laat gaan, zoals Habakkuk dat zo mooi zegt.

De naam van de Enige blijven bezingen. Volhouden... doorzetten, zelfs als we teleurgesteld raken. Daar eindigt ook het evangelie van vandaag mee. Jezus vertelt hen een parabel, waarmee hij hen aan wil zetten tot ware dienstbaarheid, tot een dienend leiderschap, waarbij ze zichzelf klein maken, om zo de ander in de hoogte te steken.

Het verhaal dat Jezus vertelt in vv. 7-10 wordt gedomineerd tussen de ongelijkwaardige verhouding tussen een meester en zijn slaaf. Ik vind 'slaaf' een akelig woord. Ik spreek het niet graag uit, want ik associeer het met onderdrukking, met gedwongen arbeid, minderwaardigheid en onmenselijkheid. Misschien heeft u dat ook. Dat dit woord je van binnen doet sputteren. Toch gebruik ik dit woord vandaag. Want Jezus heeft het tot drie keer (Lc 17:7,9,10) toe over de *douloi*, en dat betekent hier wel degelijk slaaf. De Joodse samenleving waar Jezus en zijn leerlingen in stonden was door en door bepaald door de Romeinse onderdrukking. En daarin was slavernij alles behalve vreemd.

Jezus gebruikt het woord slaaf om iets heel wezenlijks te zeggen over het discipelschap dat hij verwacht. Ieder van ons wil gezien worden. We willen allemaal waardering krijgen voor het werk van onze handen. Maar we weten ook allemaal dat we die waardering niet altijd krijgen. Soms is het zelf zo, dat je veel kritiek over je heen kun krijgen om wat je allemaal doet. Ieder van ons heeft daar wel een verhaal bij, een ervaring, waarin je niet de erkenning kreeg die je verwachtte of verdiende. Niet altijd is het bewust gebeurd of met opzet... het doet in ieder geval zeer... dat gevoel dat je harde werken niet naar waarde wordt geschat.

En juist voor die ervaringen zijn de woorden die Jezus vandaag tot ons spreekt. Een slaaf hoeft toch niet te verwachten dat hij na een dag lang werken op het land, aan kan schuiven aan tafel, wanneer hij bij het huis van zijn meester aankomt. Nee, zo zegt Jezus. Hij zal veel eerder de opdracht krijgen om het eten te bereiden voor zijn meester (vv. 7-8). En dan die woorden in vers 9: "hij bedankt de slaaf toch niet omdat die gedaan heeft, wat hem is opgedragen". Jezus is scherp. In de kerk gaat het niet om posities of wat je allemaal bereikt. In de kerk staat dienstbaarheid voorop.

Ik eindig met het laatste vers. In de NBV staat hier: "wij zijn maar knechten". De Griekse tekst is echter veel scherper. De oude Statenvertaling heeft het heel letterlijk vertaald en spreekt van 'onnutte dienstknechten'. Onnut heeft hier niet de strekking van nutteloos, zonder nut, of ondienstig. Maar wat betekent onnut dan? De uitleg wordt gegeven in het tweede deel van het vers: "wij hebben slechts gedaan, wat wij moesten doen". Onnut heeft hier de strekking van: schuldig staan tegenover God, en doen wat gedaan moet worden. Pretentieloos dienen, gaan op Gods weg. Erkenning voor wat je doet is fijn en het geeft ook vertrouwen in jezelf en in je vaardigheden. Maar het is niet datgene wat je drijft.

Uiteindelijk is dat bevrijdend. Als je dat werkelijk zeggen kan: ik was slechts een dienaar, en deed wat nodig was, ik deed wat er van mij verwacht werd. Dat je een mens wilt zijn, die anderen van harte dient. Dat je in de eerste plaats dienstbaar bent aan Hem.

En zie je nu wat een mooie lijn er eigenlijk in deze passage ligt? Lucas neemt ons mee van vergeving, naar geloof, en van geloof naar dienstbaarheid. Blijven geloven, blijven dienen, ondanks tegenslagen. Dat is wat we vandaag leren van Habakkuk en Lucas. Dat je zeggen kan: toch blijf ik zingen van God, ook al lijkt de wereld te vergaan. Toch blijf ik liefhebben, toch blijf ik dienen, ook als mensen mij teleurstellen.

Het is goed dat wij vandaag het heilig Avondmaal mogen vieren met elkaar. In het heilig Avondmaal verbindt Hij ons opnieuw met elkaar door zijn lichaam in bloed. Laat daarom de gezindheid van Christus onder u heersen: Hij die de gestalte aannam van een slaaf, Hij die helemaal mens werd, en zichzelf vernederde op het kruis, en die zo onze redder werd (Fil 2:5,7). Jezus bindt ons hier op het hart: blijf elkaar vasthouden, breng elkaar niet ten val, maar houd elkaar staande. Houdt elkaar vast, zoals God ons vasthoudt. Wees zachtmoedig, zoals God zachtmoedig is. Vergeef elkaar, als is het zevenmaal, zeven keer per week. En wees dienstbaar. Niet voor jezelf, maar ter ere van zijn Naam.

Amen.